

PEDAGOGISCH DOSSIER

EXPO PABLO PICASSO > JOAN MIRO

SITE OUD SINT-JAN - BRUGGE

Tentoonstelling Pablo Picasso

Dit dossier is bestemd voor iedereen die op een ludieke manier zijn kennis over de wereld van Pablo Picasso wil uitbreiden. Het is vooral nuttig voor leraars die graag met hun leerlingen de tentoonstelling zouden bezoeken, of het bezoek willen voorbereiden tijdens hun les. De oefeningen kunnen zowel vóór, tijdens als na het parcours worden gebruikt. Ze zijn bedoeld voor leerlingen uit het lager onderwijs en uit de eerste graad van het secundair.

Een reis door zijn oeuvre

U krijgt meer dan honderd originele werken te zien van één van de beroemdste kunstenaars uit de 20e eeuw. De tentoonstelling is samengesteld uit originele gravures, lithografieën en illustraties. Aan de hand van een reeks foto's komt u meer te weten over het leven van Picasso. De tentoonstelling behandelt achtereenvolgens de beginperiode van de artiest, de Spaanse traditie, het kubisme, de Afrikaanse invloed, het surrealisme, de keramiek, de portretkunst en zijn bekommernis om de vrede. Het parcours toont ook werken van andere beroemde kunstenaars zoals Joan Miró, Henri Matisse of ook nog Georges Braque, die veel contact hadden met Picasso.

Het leven van Pablo Picasso

Pablo Picasso is geboren in Málaga, Spanje. Al van in zijn kindertijd laat hij zijn talent zien. Picasso gaat helemaal niet graag naar school, hij vindt dat je er niets bijleert! Hij houdt vooral van tekenen. Zijn vader, Don José Ruiz, is schilder en geeft tekenles. Hij merkt al snel dat zijn zoon talent heeft en moedigt hem zo veel mogelijk aan. Picasso schildert zijn eerste schilderij met olieverf op achtjarige leeftijd. Dankzij de steun van zijn vader volgt de jonge Picasso teken- en schilderlessen aan de Academie voor Schone Kunsten in Barcelona. Deze degelijke opleiding tot schilder legt een stevige basis voor zijn activiteiten als kunstenaar. Hij boekt zijn eerste successen tijdens officiële tentoonstellingen in Spanje nog voor hij meerderjarig wordt. In 1900 gaat Picasso voor het eerst naar Parijs, met zijn vriend Casagemas. In die tijd gingen kunstenaars en schrijvers van over heel Europa naar Parijs. Daar gingen ze met elkaar om in cafés en ateliers, en ontmoetten ze galeriehouders (handelaars die schilderijen verkopen) die soms werken van hen kochten. De hoofdstad inspireert Picasso. Hij leert er het werk kennen van andere bekende kunstenaars zoals Toulouse-Lautrec, Cézanne, Degas en Gauguin. In die periode verkoopt hij enkele werken in Frankrijk en Spanje.

Het overlijden van zijn vriend Casagemas brengt een drastische verandering teweeg in het leven van Picasso. Het verlies van zijn vriend raakt hem diep en hij maakt meerdere portretten van hem. De schilderijen van Picasso weerspiegelen van dan af aan een diepe droefheid, in blauwe tinten. Hij schildert bedelaars, blinden, eenzame en arme vrouwen, zoals men die in die tijd in de straten en cafés van de grote steden zag. Die periode in het werk van Picasso wordt de 'blauwe periode' genoemd, omdat het blauw overheerst in zijn schilderijen.

In 1904 vestigt Picasso zich definitief in Parijs, in *Le Bateau Lavoir*. *Le Bateau Lavoir* is een groot gebouw in Montmartre, een bekende wijk in Parijs. Er wonen heel wat kunstenaars in dat gebouw en Picasso vestigt daar zijn atelier. In die periode neemt zijn leven een positieve wending: hij wordt verliefd op Fernande Olivier. Zij fleurt het leven van Picasso op en dat komt tot uitdrukking in zijn schilderijen. Hij gebruikt nu roze tinten en beeldt vaak de circuswereld af, met jongleurs, harlekijnen, acrobaten... Men noemt dit de 'roze periode'.

Maar Picasso begint al gauw aan een nieuw avontuur: het kubisme. Hij begint schilderijen te maken waar veel geometrische vormen in voorkomen, vooral kubussen en rechthoeken. Tijdens deze periode wordt hij sterk beïnvloed door de Afrikaanse kunst. Picasso is dan 25 en verandert zijn schilderijstijl. Op dat

ogenblik schildert hij één van zijn bekendste werken: 'Les Demoiselles d'Avignon'. Picasso leert in 1907 Braque kennen en timmert samen met hem aan de kubismestroming. Picasso is zeer bekend om zijn talrijke kubistische schilderijen, maar ook na die periode zijn er nog heel wat verschillende werken van zijn hand.

In 1917 wordt hij door het Russische Ballet gevraagd om het decor te ontwerpen voor hun volgende voorstelling. Hij vertrekt daarop naar Italië om zich bij het gezelschap te voegen. Hij leert er een Russische danseres kennen, Olga Kokhlova, met wie hij een jaar later trouwt. In 1921 wordt hun zoon Paul geboren. Picasso wordt vader op 40-jarige leeftijd. Later zal hij ook surrealistischere werken schilderen.

Op 18 juli 1936 breekt er oorlog uit in Spanje en het kleine stadje Guernica wordt gebombardeerd door de Duitse luchtmacht. Picasso beslist dan om zijn monumentale schilderij 'Guernica' te schilderen, dat de gruwel van de oorlog en het lijden dat daardoor veroorzaakt wordt, illustreert. 'Guernica' wordt een heel beroemd werk van Picasso.

Na de Tweede Wereldoorlog wordt het talent van Picasso wereldwijd erkend en is hij een vermaarde schilder. Vanaf 1947 gaat hij in de Provence wonen, waar hij zich vooral aan de keramiek wijdt. Wanneer hij op 8 april 1973 in zijn villa overlijdt, is hij een internationale ster geworden.

Omcirkel het juiste antwoord met behulp van de biografie van Picasso of de tentoonstelling.

1. Op welke leeftijd schilderde Picasso zijn eerste olieverfschilderij?

- A. 12 jaar
- B. 8 jaar
- C. 10 jaar

2. Van welk land is Picasso afkomstig?

- A. Frankrijk
- B. Italië
- C. Spanje

3. Welke gebeurtenis heeft zijn leven ingrijpend veranderd tijdens zijn eerste reis naar Parijs?

- A. De dood van zijn moeder
- B. De dood van zijn vader
- C. De dood van zijn vriend

4. Welke kunst heeft een belangrijke invloed op het werk van Picasso tijdens zijn kubistische periode?

- A. Franse kunst
- B. Indische kunst
- C. Afrikaanse kunst

5. Wanneer zijn vriend overlijdt, is Picasso erg droevig. Welke kleur gebruikt hij vooral in zijn schilderijen?

- A. Grijs
- B. Geel
- C. Blauw

6. Over welke onderwerpen schildert Picasso graag tijdens zijn 'roze periode'?

- A. De circuswereld
- B. Landschappen
- C. De stad

7. Welke geometrische vormen gebruikt Picasso erg vaak in zijn kubistische schilderijen?

- A. Cirkels
- B. Kubussen en rechthoeken
- C. Driehoeken

8. Waarover gaat het werk 'Guernica'?

- A. De Spaanse oorlog
- B. De Eerste Wereldoorlog
- C. De Tweede Wereldoorlog

9. Waaraan wijdt Picasso zich vooral aan het einde van zijn leven?

- A. Mozaïek
- B. Keramiek
- C. Graffiti

De blauwe periode

Picasso is diep geraakt door de dood van zijn vriend Casagemas en maakt meerdere portretten van hem. De schilderijen van Picasso weerspiegelen van dan af aan een diepe droefheid, in blauwe tinten. Hij schildert bedelaars, blinden, eenzame en arme vrouwen, zoals men die in die tijd in de straten en cafés van de grote steden zag. Die periode in het werk van Picasso wordt de 'blauwe periode' genoemd, omdat het blauw overheerst in zijn schilderijen.

Activiteit: Een werk uit die periode tonen aan de leerlingen en vragen wat hun indrukken zijn. Wat komt uit het schilderij naar voor? Hoe creëert de schilder het gevoel van droefheid?

Het leven, 1908, Olieverf op doek, 196,5 x 128,5 cm, Cleveland, The Cleveland Museum of Art

De roze periode

Voor de kubistische werken van Picasso zijn bekend. Hij heeft nochtans veel andere dingen gemaakt in erg verschillende stijlen. In 1904 wordt Picasso verliefd op Fernande Olivier. Zij fleurde het leven van Picasso op en dat komt tot uitdrukking in zijn schilderijen. Hij gebruikt nu roze tinten en beeldt vaak de circuswereld af, met jongleurs, harlekijnen, acrobaten... Men noemt dit de 'roze periode'.

Acrobatenfamilie met aap, 1905, waterverf, aquarel, pastel en Chinese inkt op karton
104 x 75 cm, Göteborg, Kunstmuseum

Het kubisme

In de les: het schilderij 'Les Femmes d'Alger (O. K.)' observeren om het kubisme te leren kennen. De leerlingen doen praten. Wat zien ze? Hoe zijn de personages? Wat staat er op de voorgrond? Is er een decor? Waaraan kunnen de gezichten je doen denken?

Activiteit: de leerlingen voorstellen om enkel met meetkundige vormen een zelfportret te maken.

Kijk hoe de lichamen van de personages in verschillen facetten afgebeeld worden, ze worden uiteengehaald en in stukken gedeeld aan de hand van meetkundige vormen.

Wat zie je hier? Stukken fruit. We noemen dat een stilleven. Veel artiesten vóór hem hebben er geschilderd. Dat toont aan dat Picasso een goede kennis had van de kunstgeschiedenis.

De gezichten en lichamen van de personages zijn vervormd. Kijk naar dit personage, waaraan doet hij je denken? Aan een masker natuurlijk. De Afrikaanse kunst en maskers hebben het werk van Picasso inderdaad sterk beïnvloed.

Kijk naar het gezicht van deze vrouw. Kijk naar haar ogen en neus, wat zie je? Picasso werkt met verschillende gezichtspunten: haar ogen in vooraanzicht en

Afrika

Aan het begin van de 20e eeuw koloniseert Frankrijk bepaalde Afrikaanse landen. Door de kolonisatie komen talloze Afrikaanse voorwerpen in Franse musea terecht. De kunstenaars uit die periode, zoals Picasso, ontdekken deze bijzondere kunst. Henri Matisse, een andere grote schilder, laat hem voor het eerst een Afrikaans masker zien. Picasso legt daarna een verzameling aan van meer dan honderd Afrikaanse werken, maar ook Oceanische en Iberische (Spanje, Portugal).

In de les: Neem een bruine papieren zak (voor voedingswaren) of een stuk karton. Maak er gaten in voor de ogen. De kinderen versieren hun Afrikaans masker met verschillende materialen die u in het midden van de tafel plaatst (waterverf, stro, wijnkurken om in stukken te snijden, kroonkurken, touw, fijne stukjes hout, aluminiumfolie...).

Tijdens de tentoonstelling: langs het parcours zal je meerdere foto's van Afrikaanse maskers zien, maar ook een reeks lithografieën die op deze kunst zijn geïnspireerd.

De tentoonstelling bevat drie werken van Picasso die beïnvloed zijn door Afrikaanse maskers, geef de titel:

1. Titel: .....
2. Titel: .....
3. Titel: .....

Picasso en de wereldvrede

Voor Picasso is vrede op aarde heel belangrijk. De Tweede Wereldoorlog heeft hem diep geraakt en enkele jaren later, in 1949, wordt er een groot vredescongres georganiseerd in Parijs. Picasso is lid van de communistische partij, die hem vraagt een affiche te ontwerpen die de vredesbeweging symboliseert.

Als symbool voor de vrede heeft Picasso de afbeelding van een vogel gekozen, welke vogel is dat volgens jou?

.....

Tijdens de tentoonstelling: zoek de werken waar die vogel in voorkomt.

'Guernica'

Picasso werd enorm aangegrepen door de oorlog in Spanje. Ook al woont hij in Parijs, hij blijft erg gehecht aan zijn geboorteland. In juli 1936 breekt de burgeroorlog uit in Spanje. Picasso's familie, zijn moeder en zijn zus wonen daar nog. Op 26 april 1937 wordt het kleine stadje Guernica gebombardeerd door de Duitse luchtmacht. Picasso moet een muurschildering maken voor het Spaanse paviljoen op de Wereldtentoonstelling die plaatsvindt in Parijs. Hij laat zich inspireren door de tragische vernieling van de stad Guernica. Uit deze tragische gebeurtenis uit de geschiedenis ontstaat één van de bekendste werken van Picasso.

In de les: het schilderij bekijken en proberen te zien welke elementen doen denken aan de problemen en gruwel van de oorlog. De dieren bestuderen: welke houding nemen ze aan? De verschillende personages bestuderen: in welke positie bevinden ze zich? Hoe ziet hun gezicht eruit? De link leggen met het kubisme en aanduiden waar er meetkundige vormen voorkomen. En de kleuren, hoe zijn die?

Tijdens de tentoonstelling: zoek na deze oefening een werk dat goed lijkt op dit schilderij. Wat is de titel ervan? .....

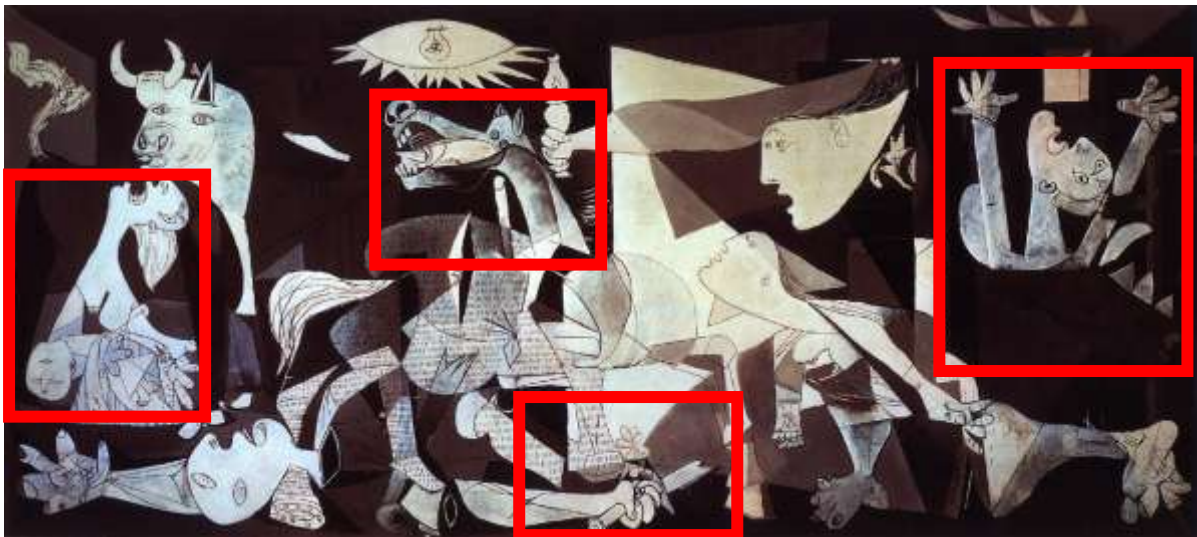
Hier wil Picasso het niet over de oorlog hebben. Kijk hoe de personages plezier lijken te hebben.

Welk dier vinden we terug op beide schilderijen? .....

Picasso heeft uitgelegd dat het paard symbool staat voor het volk. Let op zijn houding. Net als bij de moeder links, verwijst de dolkvormige tong naar de pijn.

Let net erboven op de gloeilamp. Waaraan doet ze je denken? Ja, aan een oog. Dat is een verwijzing naar God die alles ziet.

Let op de houding van dit personage. De armen naar de hemel gericht, de mond open, het lijkt alsof hij schreeuwt. Kijk aandachtig naar zijn gezicht en vooral naar zijn ogen, wat merk je? Het ene is in vooraanzicht en het andere in zijaanzicht afgebeeld, zoals bij het schilderij *Les Femmes d'Alger*.

De gruwel van de oorlog. Hier ligt een kindje dood in de armen van zijn moeder. Let ook op zijn tong in de vorm van een dolk

Heb je gelet op het bloempje in de hand van de man met het afgehakte hoofd? Dat bloempje is een teken van hoop in die chaos.

Picasso en het stierengevecht

Stierengevechten komen heel vaak terug in het werk van Picasso. Hij hield van dit traditionele Spaanse schouwspel en heeft talrijke variaties gemaakt op het onderwerp. Een stierengevecht is voor hem een metafoor voor het leven en de dood tegelijk.

Tijdens de tentoonstelling: zoek de lithografie en kijk hoe Picasso de energie van dat schouwspel overgebracht heeft. Zoek er nog één waarop je deze keer ook de tribunes ziet waar het publiek zit en de arena waar de strijd zich afspeelt. Geef de titel: .....

Picasso en de fotografie

Op de tentoonstelling zal je talrijke foto's van Picasso en zijn entourage te zien krijgen. Picasso was zijn hele leven lang geïnteresseerd in fotografie. Hij had een grote fotocollectie die hij raadpleegde om lichaamshoudingen en gelaatsuitdrukkingen te bestuderen (schetsen voor hij de definitieve tekening maakte).

Picasso en de portretkunst

Picasso heeft heel wat portretten gemaakt. Al naargelang de periode van zijn leven, nemen ze verschillende artistieke vormen aan.

Tijdens de tentoonstelling:

Zoek dit portret, wie is dit?

.....

Picasso hield veel van de vrouwen. En dit is een portret van één van zijn minnaressen.

Hij blijft bij deze vrouw tot op het einde van zijn leven. Wie is ze? .....

Maar Picasso werd zelf ook afgebeeld door bepaalde vrienden. Probeer in de tentoonstelling een portret van Picasso te vinden en geef de naam van de kunstenaar die het heeft getekend.

.....

Picasso en zijn verschillende periodes

Hier vind je drie belangrijke artistieke periodes die Picasso heeft doorgemaakt. Zoek de woorden die in de definities ontbreken in onderstaande lijst en zoek de afbeelding van het werk dat erbij hoort.

Ontbrekende woorden: Parijs, harlekijnen, meetkundige, vrolijkere, tinten, kubussen, acrobaten, droevig

Kubisme

Het kubisme kwam tot uiting tussen 1907 en 1914. De twee grote vertegenwoordigers ervan zijn Pablo Picasso en Georges Braque. De kunstenaars willen de schilderkunst vernieuwen: ze vergeten het perspectief, brengen vormen terug tot ..... lichamen zoals ..... Ze beelden de dingen ook af vanuit verschillende gezichtspunten, alsof ze er omheen draaien.

Werk nr.: .....

De blauwe periode

In deze periode schildert Picasso werken in blauwe ..... Deze schilderijen zijn erg ..... , want Picasso is erg aangedaan door het overlijden van zijn vriend Casagemas.

De roze periode

In 1904 ontmoet Picasso Fernande Olivier en wordt verliefd op haar. Zij zal hem weer leren genieten van het leven. Hij heeft op dat ogenblik een atelier in ..... in het gebouw *Le Bateau-Lavoir*. In die periode gaan de schilderijen van Picasso over de circuswereld, met ..... en ..... Hij gebruikt ..... kleuren dan in zijn blauwe periode.

Werk nr.: .....

N°1

Draaiorgelspeler en jonge harlekijn,
1905, tempera op karton, 100,5 x
70,5 cm, Zürich, Kunsthaus

N°2

Zelfportret, 1901-1902, Olieverf op
doek, 81 x 60 cm, Parijs, Musée
Picasso

N°3

Huizen op een heuvel, 1909, Olieverf op doek, 65 x 81cm, New York, MOMA

De vrienden van Picasso

Picasso heeft zijn leven lang talrijke kunstenaars ontmoet. Het werk van een aantal van hen is te zien op de tentoonstelling: onder andere werken van Joan Miró en Henri Matisse, met wie hij zijn hele leven lang bevriend blijft. Miró en Matisse hadden een zeer verschillende werkwijze.

Hier heb je twee werken, één van Miró en één van Matisse. Bekijk ze, vul de ontbrekende woorden in de tekstjes in en duid aan met welke van de twee artiesten de kunststroming overeenkomt.

Ontbrekende woorden: kleur, droom, hypnose

Het surrealisme

Het surrealisme is een kunststroming die gedefinieerd werd door de dichter André Breton in 1924. Na de Eerste wereldoorlog wilden kunstenaars de .....wereld gebruiken in hun schilderijen. Bepaalde artiesten brengen bestaande elementen samen, maar in combinaties die je anders nooit zou zien, terwijl anderen het kunstwerk tot stand brengen zonder na te denken, als waren ze onder .....

Kunstenaar: .....

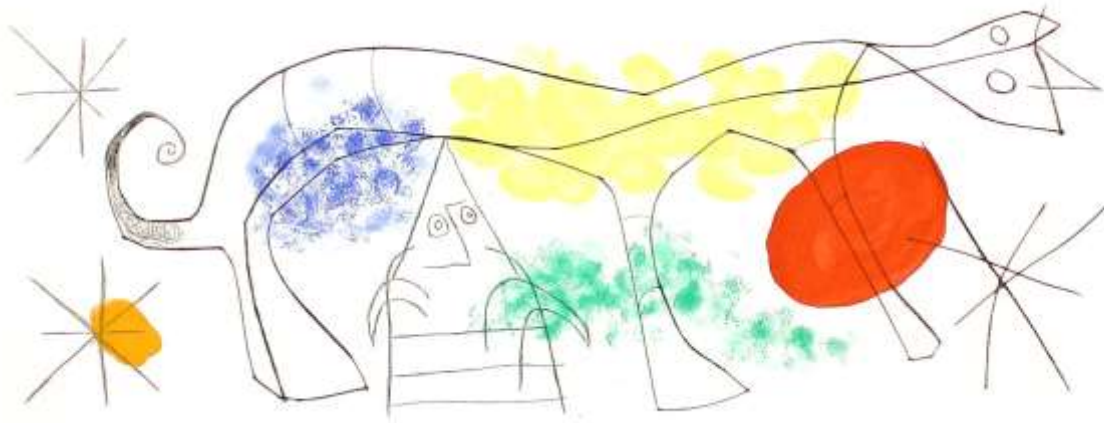
Het fauvisme

Het fauvisme is een stroming binnen de schilderkunst aan het begin van de 20e eeuw. Het wordt gekenmerkt door durf en vernieuwing op het vlak van ..... De artiesten gebruiken grote kleurvlakken en geven de voorkeur aan felle en pure kleuren.

Kunstenaar: .....

Henri Matisse, **De gedekte tafel** (*harmonie in rood*), 1908,
Olieverf op doek, 180 x 220 cm, Sint-Petersburg

Joan Miró, *Erik Satie Poème et chansons I*, 1969,
aquatint en gravure, privécollectie